

**Intelligens hidrogél/ rétegszilikát és hidrogél/ arany nanohibrid rendszerek
szintézise és tulajdonságai**

Janovák László

okl. környezetkutató

Témavezetők:

Dr. Dékány Imre
egyetemi tanár, akadémikus

Dr. Kemény Lajos
tanszékvezető egyetemi tanár

Kémia Doktori Iskola

1. Bevezetés, az értekezés célkitűzései

A hidrogélek a polimerek azon speciális csoportjába tartoznak, melyek hidrofilitásuknak köszönhetően nagyfokú duzzadásra képesek vizes környezetben. A hidrogéleket számos tulajdonságuk alkalmassá teszi egészségügyi felhasználásra és arra, hogy élő szövettel kerüljenek kapcsolatba. Nagy mennyiségű vizet képesek abszorbeálni és magukban tartani. A duzzadt hidrogélek puha, rugalmas anyaga nem irritálja a környező szöveteket és sejteket, ezenkívül a gélek a legkülönbözőbb alakban és méretben is előállíthatók. Többek között ezen tulajdonságaik teszik alkalmassá őket egészségügyi felhasználásra, valamint arra, hogy a bőrgyógyászatban alkalmazzák őket, mint bőr- expanderek, ill. plasztikai hibák, vagy hiányosságok kitöltésére. Az egészségügyi felhasználásuk során (mint pl.: bioanyagok, szabályozott gyógyszer leadás, elektroforetikus gélek) további követelmény a hidrogélekkel szemben, hogy oldódás nélkül duzzadjanak vizes fázisban és biokompatibilisek legyenek.

Lényeges tulajdonsága ezen anyagoknak az is, hogy külső fizikai-kémiai-mechanikai ingerekre szerkezetváltozással reagálnak (deformáció, duzzadás, funkciós csoportok disszociációja). Ezt a külső stimulusra válaszoló anyagok előállításában kamatoztatják. Ha ezen gélek pl. elektromosan vezető fém-részecskéket is tartalmaznak, a környezeti hatás által kiváltott válasz a fém- nanorészecskét tartalmazó kompozit elektromos vezetésének, ill. optikai tulajdonságának megváltozásában is megmutatkozhat. Ugyanis a gélben lévő részecskék a duzzadásfoktól függően közelebb, vagy távolabb kerülnek egymástól. Ezen tulajdonságaikat előnyösen alkalmazhatjuk pl. a szenzorikában. A perkolációs elmélet szerint ekkor a kompozit vezetése nagyban függ a fém- nanorészecskék méretétől, diszpergáltságától, valamint a köztük lévő távolságtól.

Hidrogéleket általában poláris monomer- komponensekből kiindulva szintetizálhatunk. A kiindulási anyagaikat tekintve megkülönböztetünk természetes és mesterséges hidrogéleket, ill. a kettő kombinációját. A térhálós szerkezetet összetartó erők szerint kétfajta gél különböztetünk meg: az első esetben a térhálót fizikai (ionos, hidrogén- kötés, asszociációs), még a második esetben kémiai (kovalens) erők tartják össze.

A polimerek fizikai-kémiai tulajdonságai jelentősen befolyásolhatók különböző szerves töltőanyagok hozzáadásával. Ezek közül a legnagyobb gyakorlati jelentősége a réteges szerkezetű lamellás anyagoknak –elsősorban az agyagásványoknak- van, mivel a természetben nagy mennyiségben hozzáférhetők, ill. mesterségesen is előállíthatók. Számos agyagásvány jellemző tulajdonsága, hogy nagy ioncserélő képességgel rendelkeznek. Ha az

ioncserét valamilyen kationos tenziddel (pl. különböző szénlánc-hosszúságú alkil-ammónium ionnal) hajtjuk végre, ún. organofilizált (hidrofób) agyagásványt kapunk.

Ha a kiindulási hidrofil rétegszilikátot hidrofóbizáljuk, -a kialakuló hidrofób felületnek köszönhetően- a kapott töltőanyag már viszonylag hidrofób polimer- mátrixal is kompatibilitást mutat. A hidrogél alapú nanokompozitok esetében a szerves töltőanyag alapvetően megszabja a hidrogél tulajdonságait: segítségével növelhető a duzzadás, a mechanikai tulajdonságok javíthatók, és a minták hőállósága növelhető.

Munkám egyik célja olyan kopolimer- és kompozit- hidrogélek kifejlesztése és minősítése volt, melyeket beültetve a bőrszövet alá, az ozmotikus erőknek köszönhetően duzzadnak, ezáltal saját növekedésre készítetik a bőrt. Olyan polimer- kompozit gélt kívántunk előállítani, mely 36,5 °C hőmérsékleten, fiziológias körülmények között maximális duzzadást ér el. Együttműködve az SZTE Bőrgyógyászati és Allergológiai Klinikával, a minták felhasználását lehetséges bőr-expanderként állatkísérletekben vizsgáltuk meg.

A szabályozható duzzadásfokkal rendelkező gélek előállítása érdekében változtattam a kiindulási monomerek (különböző akril- vegyületek) egymáshoz viszonyított molarányát úgy, hogy mindhárom monomert szisztematikusan kombináltam egymással. Ezenkívül azt is meghatároztam, hogy a változtatott monomer/térhálósító (M/C) arány, valamint kompozitok esetén a töltőanyag (Na-montmorillonit, ill. különböző szénlánc- hosszúságú alkil-aminnal hidrofóbizált Na-montmorillonit) minősége és mennyisége hogyan befolyásolja a minták duzzadását.

Munkám következő célja az volt, hogy fotopolimerizációs eljárással is megoldjam a gélek szintézisét. A fotopolimerizációval előállított gél filmekbe arany- nanorészecskéket diszpergáltam nagy töménységben. Mivel a filmek optikai és elektromos vezetési tulajdonságai változnak a gélek duzzadásfokával, előnyösen alkalmazhatók szenzorok alapanyagaként.

2. Alkalmazott kísérleti anyagok és módszerek

Munkám során a különböző polimerek, kopolimerek és kompozitok szintézisének monomerként N-izopropil-akrilamidot (NIPAAm; $H_2C=CHCONHCH(CH_3)_2$), akrilamidot (AAm; $CH_2=CHCONH_2$) és akrilsavat (AAc; $CH_2=CHCOOH$), még térhálósítóként N,N-metilén-bisakrilamidot (BisAAm; $(H_2C=CHCONH_2)_2CH_2$) használtam. Iniciátorként a hő-

indukált polimerizáció során kálium-peroxi-diszulfátot (KPS; $K_2S_2O_8$), még akcelerátorként N,N,N',N'-tetrametil-etilén-diamint (TEMED; $(CH_3)_2NCH_2CH_2N(CH_3)_2$) alkalmaztam. A fotopolimerizációs reakciók során az iniciátor Irgacure 651 ($C_6H_5COC(OCH_3)_2C_6H_5$) volt, mely fény hatására a polimerizációs folyamatot inicializáló metil- gyököket képez.

A kompozitok töltőanyagaként használt agyagásvány (EXM 838-as jelzésű Na-montmorillonit,) organofilizálása során tenzidként butil- amint ($CH_3(CH_2)_3NH_2$), oktil- amint ($CH_3(CH_2)_7NH_2$), dodecil- amint ($CH_3(CH_2)_{11}NH_2$), hexadecil- amint ($CH_3(CH_2)_{15}NH_2$) és oktadecil- amint ($CH_3(CH_2)_{17}NH_2$) használtam.

Az elektromosan vezető Au-nanorészecskék szintézise során fém- prekurzorként Au(III) klorid-trihidrátot ($HAuCl_4 \cdot 3H_2O$), még redukálószerként trinátrium-citrát-dihidrátot ($HOC(COONa)(CH_2COONa)_2 \cdot 2H_2O$) használtam.

A kapott polimer- minták összetételének vizsgálata IR-, ill. Raman- spektroszkópiával történt. Az IR- mérések egy diffúz reflexiós feltétellel ellátott Biorad FTS-60A FT-IR spektrométerrel, még a Raman- mérések egy Biorad FT-Raman spektrométerrel készültek a Szegedi Tudományegyetem Fizikai Kémiai Tanszékén.

A polimerizációs reakciók során elért hozamok mérése gravimetriásan történt. A kísérlet során változtattam az alkalmazott akcelerátor és iniciátorok mennyiségét, valamint a polimerizációs időket.

A töltőanyagként használt montmorillonit és organofilizált montmorillonitok, valamint a kompozitok röntgendiffrakciós vizsgálata Philips röntgendiffraktométerrel (PW 1830 generátor, PW 1820 goniométer, CuK_α sugárzás: $\lambda = 0,1542$ nm, 40-50 kV, 30-40 mA) történt.

A gélek duzzadásfokát gravimetriásan határoztam meg. A duzzadások mértékét mind desztillált vízben, mind fiziológiás sóoldatban megadtam, a duzzadások hőmérséklet-függésének vizsgálata 25-40 °C tartományban történt.

A termoanalitikai méréseket Mettler Toledo TGA/SDTA 851e, ill. Mettler-Toledo 822e típusú készülékkel végeztem. A DSC- mérések során a mintákban lévő különböző erővel kötött víz deszorpciójával járó entalpia- változásokat (ΔH_m), ill. a hozzájuk tartozó hőmérsékleteket mértem, még a TG- mérések során a mintákban lévő különböző erővel kötött víz mennyiségét és a minták hőstabilitását határoztam meg.

A duzzadt gélek mechanikai tulajdonságainak jellemzésére oszcillációs- reológiai méréseket végeztem. A minták reológiai viselkedését különböző hőmérsékleten vizsgáltam. A mérések Rheotest RS 150 (HAAKE), ill. Physica MCR 301 (Anton Paar) oszcillációs reométerekkel

történtek, PP20, 20 mm átmérőjű, lap-lap elrendezésű mérőfejet használva. A minták mechanikai tulajdonságainak (rugalmasságának) jellemzésére az ún. tárolási modulusz (G') értékeket használtam.

A polimerek, kopolimerek, valamint a töltőanyagok töltésállapotának jellemzése zéta-potenciál, valamint áramlási potenciál méréseket alkalmaztam. A zéta-potenciál meghatározását Nano-Zetasizer dinamikus fényszórásmérő készülék (Malvern, UK) kapilláris cellájában végeztem el, még az áramlási potenciál mérése Mütek PCD 02-es töltés meghatározó készülékkel történt.

Az arany- tartalmú kompozit filmek UV/VIS- abszorpciós spektrofotometriás jellemzése Ocean Optics USB2000 típusú diódasoros, optikai szálas spektrofotométerrel történt 400-850 nm-es tartományban. A vezetőképesség- méréseket egy Keithly 2400 típusú multiméter készülékkel végeztem. A transzmissziós elektronmikroszkópia (TEM) mérések kivitelezésére egy Philips CM-10 típusú elektronmikroszkópot használtam, 100 kV-os gyorsítófeszültséget alkalmazva.

3. Az értekezés tézisei

T1. A hidrogélek szintézise és az optimális reakciókörülmények megválasztása

1.1 A polimerizációs körülmények optimalizálása hőpolimerizáció esetén

A gélek szintézise során ugyanazon mintákat előállítottam hő-, ill. fotopolimerizációs úton is. A gravimetriás hozammérések alapján megállapítottam, hogy a hőpolimerizáció során iniciátorként alkalmazott kálium-peroxi-diszulfát (KPS) és akcelerátorként alkalmazott N,N,N',N'-tetrametil-etilén-diamin (TEMED) optimális mennyisége $7,5 \cdot 10^{-4}$, ill. $6,65 \cdot 10^{-3}$ mol% a monomer(ek) mennyiségére vonatkoztatva. A polimerizációs időket tekintve, a NIPAAm, ill. az AAm tartalmú minták esetében 30 percben állapítható meg az optimális polimerizációs idő, még az AAc alapú géleknél ez az érték 120 perc.

1.2 A polimerizációs körülmények optimalizálása fotopolimerizáció esetén

Bemutattam, hogy fotopolimerizáció esetén az optimális iniciátor (Irgacure 651) mennyisége 0,01 mol% a monomer(ek) mennyiségére vonatkoztatva, még az optimális besugárzási idő minden gél esetében 30 perc.

1.3 A kétfajta eljárás maximális hozamainak összehasonlítása

Összehasonlítottam a kétfajta polimerizációs eljárással előállított gélekre kapott maximális hozamokat és megállapítottam, hogy a mért értékekben nincs jelentős eltérés egyik gél esetében sem, azaz a kísérleti paraméterek optimalizálásával kb. ugyanolyan hatékonysággal lehet előállítani a géleket mindkét módon. A legnagyobb hatásfokkal (kb. 96%-os hozammal) mindkét esetben az AAm polimerizálódott.

1.4 A hő-, ill. fotopolimerizációs eljárással kapott minták duzzadási tulajdonságainak meghatározása

A hő-, ill. fotopolimerizációs eljárás során kapott minták duzzadási tulajdonságait is összevettem. A legtöbb gél esetében nem volt jelentős eltérés a mért értékekben. A NIPAAm- alapú minták esetében azonban a fotopolimerizációval előállított minták kb. 40%-al jobban duzzadtak, mint a hőpolimerizáció során nyert minták. Ezt azzal magyaráztam, hogy a hőpolimerizációt a NIPAAm alsó-kritikus szételegyedési hőmérséklete (LCST) felett végzettem (mely polimer, ill. gél fázisban a kollapszuspontra felel meg), így olyan géleket kaptam, melyek hidrofób heterogenitású helyeket tartalmaztak. Más szóval, hőpolimerizációt alkalmazva növelhető a NIPAAm-alapú gélek hidrofóbitása.

T2. A hidrogélek hidrofil/ hidrofób tulajdonságainak szabályozása

2.1 A polimer és kopolimer gélek egyensúlyi duzzadása vizes közegben

A desztillált vizes duzzadási vizsgálatok során részletesen megvizsgáltam és összehasonlítottam a három kiindulási monomerből szintetizált polimerek [poli(NIPAAm), poli(AAm) és poli(AAc)], valamint a kopolimerek [poli(NIPAAm-co-AAm), poli(NIPAAm-co-AAc) és poli(AAm-co-AAc)] egyensúlyi duzzadási értékeit. A mért értékek –összetételtől függően- kb. 8 és 230 g/g között változtak. Az eredmények birtokában olyan gélek állíthatók elő, melyeknek duzzadása pontosan szabályozható a monomer- összetétellel.

2.2 A poli(NIPAAm-co-AAm) összetételű gélek tulajdonságai

A poli(NIPAAm-co-AAm) kopolimer gélek esetében bemutattam, hogy szobahőmérsékleten a hidrofil monomer mólarányának növelésével kb. 60%-al növekednek a mért duzzadási, 15%-al a deszorpciós- entalpia (ΔH_m), valamint 250 %-al a gélek rugalmasságát kifejező tárolási modulusz (G') értékek is. Azaz az AAm arányának növelésével nő a kopolimer

duzzadása és rugalmassága is, mely a térhálóban helyet foglaló hidrophil amid- csoportok és a vízmolekulák között kialakuló erős hidrogén- hidas kölcsönhatásoknak köszönhető.

2.3. A poli(NIPAAm-co-AAc) összetételű gélek tulajdonságai

A NIPAAm-AAc alapú géleknél az AAc arányának növelése nagyobb duzzadásokat eredményez, azonban az 1:1 arányú kopolimer több mint háromszor nagyobb tárolási modulusszal bír, mint a tiszta polimerek. Ennek magyarázata a NIPAAm O=C-NH és az AAc karboxil csoportjai között kialakuló asszociációs kölcsönhatás. Ezt a feltételezett kölcsönhatást alátámasztották a DSC mérések eredményei is: a poli(NIPAAm-co-AAc) deszorpciós entalpiája több mint 10 kJ/mol- al meghaladja az ugyanilyen arányú poli(NIPAAm-co-AAm) gél deszorpciós entalpiáját.

2.4 A poli(AAm-co-AAc) összetételű gélek tulajdonságai

A poli(AAm-co-AAc) gélek esetében a kopolimer adta a legnagyobb duzzadási (111,3 g/g), deszorpciós entalpia (129,05 kJ/mol), valamint tárolási modulusz (2500 Pa) értéket, tehát az 1:1 arányú kopolimer esetében olyan mintákat kapunk, melyek nagyfokú duzzadásra képesek és közben a mechanikai tulajdonságaik is megfelelőek. Az eredményeket a gélek karboxil, valamint amid csoportjai és a vízmolekulák között kialakuló hidrogén- hidas kölcsönhatásokkal magyaráztam.

2.5 A kopolimerek duzzadásának hőmérséklet- függése

A duzzadási vizsgálatokkal azt is bemutattam, hogy a NIPAAm alapú kopolimerek [poli(NIPAAm-co-AAm) és poli(NIPAAm-co-AAc)] esetében a NIPAAm termoszenzitív hatása 70 mol% NIPAAm tartalom felett mutatkozik meg. Ez alatt a kopolimerek duzzadása folyamatosan nő a hőmérséklet emelkedésével, e felett viszont a gélek már kollapszálnak a NIPAAm LCST hőmérsékletén (~ 32 °C). Ezzel szemben a poli(AAm) és poli(AAc) duzzadása folyamatosan nő a hőmérséklet emelkedésével és a hőmérséklet hatására bekövetkező duzzadás- növekedés a poli(AAm-co-AAc) esetében volt a legjelentősebb. Azaz minél inkább hidrophil a gél, a növekvő hőmérséklet annál nagyobb duzzadást eredményez.

A hőmérséklet hatására bekövetkező duzzadásfok- változást reológiai mérésekkel is nyomon követtem. Azt tapasztaltam, hogy a hidrophil poli(AAm) és poli(NIPAAm-co-AAm) gélek rugalmassága 50, ill. 30%- al csökkent a változtatott hőmérséklet tartományban (25-40 °C). Ezzel szemben a poli(NIPAAm) gél tárolási modulusz értéke több mint huszonhatszerezére nőtt a gél kollapszuspontján (~32 °C).

T3. Az eltérő térháló- sűrűség hatása a gélek duzzadási és szerkezeti tulajdonságaira

3.1 A térhálósodási fok befolyása a poli(NIPAAm) duzzadási és szerkezeti tulajdonságaira

Duzzadási, valamint reológiai- mérésekkel számszerűsítettem, hogyan változik az eltérő térháló- sűrűséggel rendelkező gélek duzzadásfoka, valamint rugalmassága.

Bemutattam, hogy a duzzadási értékeket tekintve, a keresztkötések számának csökkentése a NIPAAm alapú gélek esetében okozta a legkisebb változást, hiszen a vizsgált M/C tartomány (=50- 1500) két végpontján a duzzadás- eltérés mindössze 40% volt. Ennek oka, hogy mivel ennél a gélnél –a szerkezetből adódóan- a hidrofób térrészek aránya nagyobb, a vízmolekulák és a polimer- térháló között eleve gyengébb kölcsönhatások uralkodnak. Ezt a feltételezést DSC-, valamint reológiai mérésekkel bizonyítottam: a térháló- sűrűség változtatása mindkét esetben a poli(NIPAAm) alapú gélek esetében okozta a legkisebb változást a vizsgált M/C tartományban. Az első esetben az eltérés mindössze 5% volt, még a második esetben a mért tárolási modulusz értékek tizedükre csökkentek.

3.2 A térhálósodási fok befolyása a poli(AAm) duzzadási és szerkezeti tulajdonságaira

A duzzadási, termoanalitikai, valamint reológiai mérések eredményei bebizonyították, hogy a poli(AAm) gélek esetében a polimer vázban lévő vízmolekulák erősen kötődtek az amid csoportokhoz. A növekvő M/C arány egyértelműen a duzzadás növekedését eredményezte: M/C=50- nél a gél 1 g- ja 23,7 g víz felvételére képes, még az M/C= 1500- as érténél ez a szám már 91,58 g víz/g száraz gél, mely majdnem négyszeres térfogat- növekedést jelent. Ezzel szemben a vizsgált tartomány alatt a G' értékek harmadukra (767 Pa-ról 229,6 Pa- ra) csökkentek, még a ΔH_m értékek csak 16%- al változtak.

3.3 A térhálósodási fok befolyása a poli(AAc) duzzadási és szerkezeti tulajdonságaira

Bemutattam, hogy a három vizsgált polimer közül a térhálósűrűség csökkentésének hatása az AAc alapú polimer esetében a legnagyobb. A vizsgált tartományban a duzzadásfok majdnem tízszeresére nőtt (24,6 g víz/g száraz gél- ről 223,1 g víz/g száraz gél- re), ill. ezzel párhuzamosan 20%- al csökkent a deszorpciós entalpia értéke, valamint a G' értéke is hatvanad részére csökkent. Ennek oka, hogy arányiban a poli(AAc) esetében a legnagyobb a szabad víz mennyisége a hidrofil részek közelében elhelyezkedő kötött vízéhez képest.

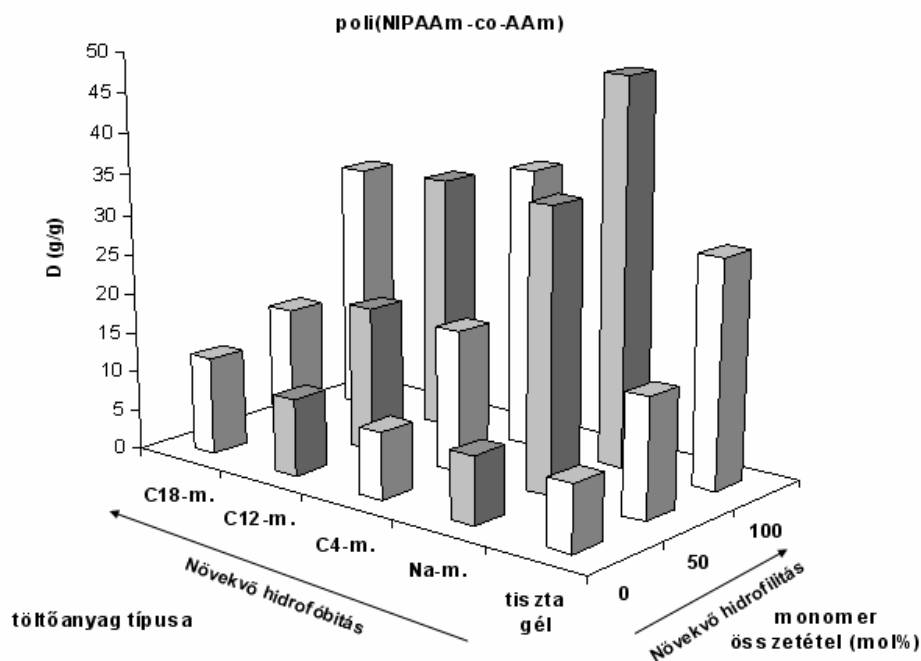
3.4 Kapcsolat a gélek víztartalma és a hidrofil/ hidrofób tulajdonságuk között

A fenti eredmények birtokában megállapítottam, hogy az M/C arány növelésével arányban nő a szabad víz mennyisége a hidrofil részek közelében elhelyezkedő kötött vízéhez képest. Minél inkább hidrofil a gél, a keresztkötések számának csökkentése annál inkább növeli a duzzadás fokát, ill. a víztartalom eltávolításához egyre kevesebb energia befektetése szükséges. A DSC- mérések szerint a poli(AAc) esetében csökkent leginkább (20%- al) a mért deszorpciós- entalpia érték, valamint a mért tárolási- modulusz értékek is hatvanad részükre csökkentek. Így összességében csökken a térháló szerkezeti rendezettsége és a behatoló vízmolekuláknak egyre több helyük lesz a gél laza térhálójában.

T4. A rétegszilikátokat tartalmazó hidrogél kompozitokra vonatkozó tézisek

4.1. A töltőanyagok hatása a gélek duzzadási és mechanikai tulajdonságaira

A hidrogél kompozitok duzzadási tulajdonságainak vizsgálata során bemutattam, hogy a töltőanyag tartalom alacsony koncentráció (1-5 m/m%) mellett 60-75 %- al növeli a minták duzzadását (**1. ábra**), valamint 100-400 %- al a rugalmasságát a töltőanyagot nem tartalmazó gélekhez képest. Az eltérő hidrofilitású töltőanyag- tartalmú kompozitok esetében megállapítottam, hogy a hidrofil (Na-, ill. C₄- montmorillonit) töltőanyagok inkább a hidrofil

1. ábra. Az 1 m/m% töltőanyag tartalmú kompozitok, ill. a tiszta poli(NIPAAm-co-AAm) gélek duzzadási értékei a töltőanyag-, ill. a gél hidrofilitásának függvényében

poli(AAm) és poli(AAc) gélek duzzadását növelik (**1. ábra**), ui. a hidrofil felületű töltőanyagok további – a vízmolekulák számára hozzáférhető- helyeket jelentenek a polimer-mátrixban. A hidrofób (C₁₂- és C₁₈- mont.) töltőanyagok viszont a hidrofób poli(NIPAAm) duzzadását növelik a hidrofób kölcsönhatások következtében kialakuló lazább szerkezetnek köszönhetően.

4.2. A poli(NIPAAm) alapú hidrogél kompozitok szerkezete

A duzzadási, termoanalitikai, valamint reológiai mérések eredményéből arra következtettem, hogy a poli(NIPAAm) gélek esetében a hosszabb szénláncú (C₁₂, ill. C₁₈- mont.) töltőanyagok a hidrofób szénláncokon keresztül kerülnek kölcsönhatásba a polimer váz hidrofób jellegű részeivel. Így a hosszabb felületi szénláncot tartalmazó montmorillonitok esetén, sztérikusan több hely marad arra, hogy a vízmolekulák behatoljanak a hidrofil csoportokhoz. Ennek eredménye, hogy a hidrofób töltőanyagok 34-67%- al növelik a kiindulási poli(NIPAAm) gél duzzadását, viszont a tárolási modulusz értékek nem változnak jelentősen. Ezzel szemben a rövidebb szénláncú C₄- mont., ill. Na-mont. esetében hidrofil- hidrofil kölcsönhatások alakulnak ki az agyagásvány lamellái és a poli(NIPAAm) váz hidrofil csoportjai között. Ennél fogva a kompozit hidrogél duzzadása mindössze 6-8%- al haladja meg a kiindulási polimer duzzadását, miközben a mért tárolási modulusz értékek több mint hússzorosukra növekednek. Ezt a feltételezést alátámasztják a TG- mérés eredményei is, miszerint a poli(NIPAAm) alapú minta hőstabilitása a töltőanyag koncentrációjának növekedésével növekszik.

4.3. A poli(AAm) alapú hidrogél kompozitok szerkezete

A poli(AAm) alapú gélek esetében az eredmények arra utalnak, hogy a rövidebb szénláncú töltőanyagok behelyezése a gélekbe újabb hozzáférhető hidrofil helyeket jelent a behatoló vízmolekulák számára. Így 23- 70%- al növekszik a hidrofil C₄-, ill. Na- mont. tartalmú kompozitok duzzadása. Ezen felül viszont a gél, ill. a lamellák funkció csoportjai között erős hidrogén- hidas kölcsönhatások alakulnak ki, így a hidrofil töltőanyagok a kiindulási gélek rugalmasságát is növelik. Ha növeljük a töltőanyagok hidrofóbitását, csökken a kompozitok duzzadása, ill. rugalmassága is, ui. ekkor nincs lehetőség a hidrogén- hidas kölcsönhatások kialakulására a polimer szegmensei és a lamellák között.

4.4. A poli(AAc) alapú hidrogél kompozitok szerkezete

Bemutattam, hogy ha a negatív töltésű Na- montmorillonitot, ill. C₄- montmorillonitot helyezzük a szintén negatív töltésű poli(AAc)- ba, akkor a töltéssel rendelkező hidrofil

funkciós csoportok taszításából eredő lazább szerkezetnek köszönhetően nő a gélek víztartalma, azonban csökken a kompozitok rugalmassága. Ezzel szemben a nagyobb hidrofóbitású töltőanyagok esetén csökken a kompozitok duzzadása, viszont nő a gélek rugalmassága, mivel a felületi szénláncot tartalmazó töltőanyagok esetén nem alakul ki elektrosztatikus taszítás a gél és a töltőanyag lamellái között.

T5. A hidrogélek desztillált vízben és fiziológiás sóoldatban mért duzzadásának összehasonlítása

5.1 A gélek fiziológiás körülmények között mért duzzadása

A minták egészségügyi felhasználásának érdekében meghatároztam a gélek, ill. kompozitok fiziológiás körülmények közötti egyensúlyi duzzadását is. Bemutattam, hogy a fiziológiás sóoldatban mért értékek közül a poli(AAm) alapú gélek duzzadása közelíti meg a leginkább a desztillált vizes értékeket, itt az eltérés mindössze 35 % a két közegben mért duzzadási értékekben. Ezzel szemben a poli(AAc) esetében a minták hétszer jobban duzzadtak desztillált vízben, mint a sóoldatban, aminek oka a fiziológiás sóoldat töltés- árnyékoló hatása.

5.2 A kompozitok desztillált vízben és fiziológiás sóoldatban mért duzzadásának összehasonlítása

Megállapítottam, hogy a kompozitok fiziológiás körülmények között mért duzzadási értékei jó egyezést mutatnak a desztillált vízben mért értékekkel, azaz a kompozitok jelen esetben is 60-80 %- al nagyobb duzzadást értek el alacsony (1-5 m/m%) töltőanyag tartalomnál, mint a tiszta gélek. Magasabb töltőanyag koncentrációknál (10-25 m/m%) már csökkenek a mért duzzadási értékek, ui. ekkor már jóval kompaktabb szerkezetű kompozitokat kapunk.

5.3 A kompozit hidrogélek duzzadásának kinetikája

A fiziológiás körülmények közötti duzzadási kinetikákat tekintve bemutattam, hogy a gélek, töltőanyag tartalomtól függetlenül, 50- 75 óra alatt érik el az adott körülményeknek (36,5 °C, fiziológiás sóoldat) megfelelő egyensúlyi duzzadási értékeket, azaz a töltőanyagok nem befolyásolják a duzzadás sebességét. Ennek oka, hogy a duzzadás mértékét és sebességét elsősorban a polimer- mátrix hidrofilitása szabja meg.

T6. Arany/ hidrogél nanohibrid rendszerek ultravékony filmekben

6.1 Arany- nanorészecske tartalmú, hidrogél alapú filmek szintézise

Munkám befejező részeként fotopolimerizáció alkalmazásával olyan Au-nanorészecske tartalmú térhálós poli(AAm), ill. poli(NIPAAm) alapú filmeket szintetizáltam interdigitális mikroelektróda felületén, melyek előnyösen alkalmazhatók szenzorként. A szintézisek során a kompozitok Au tartalma állandó volt és a részecskék közötti polimer- mátrix mennyiségét változtattam. TEM- mérésekkel bemutattam, hogy az egyre növekvő Au tartalomnak köszönhetően nő a filmekben az Au részecskék térkitöltésének aránya, amit a vékonyrétegek UV/VIS- abszorpciós spektrumainak ($\lambda = \sim 532$ nm-nél mért) intenzitás- növekedése is jelzett.

6.2 A duzzadás hatása az arany/ hidrogél nanohibrid filmek optikai tulajdonságaira

A kétfajta monomerből szintetizált filmek duzzadását spektrofotometriásan is nyomon követtem: az Au- részecskékre jellemző plazmon rezonancia csúcs mindkét kompozit esetében az alacsonyabb hullámhosszak felé tolódott, jelezvén a részecskék távolodását a polimer- mátrixban. A poli(AAm) alapú filmre mért abszorpciós spektrum maximuma egy perc duzzadási idő alatt nagyobb mértékben ($\lambda_{\max} = 547,6$ nm-ről 533,9 nm-re) változott, mint a poli(NIPAAm) alapú filmé ($\lambda_{\max} = 540,8$ nm-ről 535,3 nm-re).

6.3 A hőmérséklet változtatásának hatása a filmek UV/VIS spektrumaira

Bemutattam, hogy az Au- tartalmú poli(NIPAAm) hőmérséklet hatására bekövetkező zsugorodása, ill. a poli(AAm) duzzadása, spektrofotometriásan is követhető. A poli(NIPAAm) esetében a -részecskék közeledésének (aggregációs hatás) köszönhetően- ún. „vörös eltolódást” ($\Delta\lambda_{\max} = 18,1$ nm), még a poli(AAm) esetben -részecskék távolodásának köszönhetően- „kék eltolódást” ($\Delta\lambda_{\max} = 16,6$ nm) mértem a vizsgált hőmérséklet (25-40 °C) tartományban.

6.4 Az arany/ hidrogél nanohibrid filmek elektromos vezetésére vonatkozó eredmények

Bemutattam, hogy a filmek desztillált vízben mért elektromos vezetése növelhető az Au tartalom növelésével, valamint a minták növekvő hőmérsékleten vett vezetési értékeiből megállapítottam, hogy a kompozitoknak megfelelően magas, 99 m/m% Au koncentrációval kell rendelkezniük ahhoz, hogy a gél- mátrix duzzadása, ill. zsugorodása során változzanak a mért elektromos vezetési értékek. Bemutattam, hogy a poli(NIPAAm) alapú minták esetén a kompozit vezetése –a kollapszusnak köszönhetően- kb. 2 °C alatt több mint tízszeresére

változott a NIPAAm-ra jellemző kollapszuspont ($\sim 32\text{ }^{\circ}\text{C}$) közelében, 0,5 V feszültség alkalmazása esetén. A mért elektromos- vezetési érték $32,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ - on $1,8\text{ }\mu\text{A}$, még $35\text{ }^{\circ}\text{C}$ -on már $23,4\text{ }\mu\text{A}$ volt. A poli(AAm) alapú kompozit vezetése viszont a duzzadó térhálónak köszönhetően folyamatosan csökkent a hőmérséklet emelkedésével ($\sim 0,1\text{ }\mu\text{A}/^{\circ}\text{C}$).

7. A gélek egészségügyi felhasználása bőr- expanderként

7.1 Az állatkísérletek eredményei

Állatkísérletekkel reprezentáltuk, hogy a polimerek, ill. a nanokompozitok a bőr alá beültetve kémiai stabilitásukat mindvégig megtartották, a mechanikai és formastabilitásuk következtében a bőr arányos tágulását biztosították. Az ezt követő szövettani vizsgálatok nem mutattak elváltozást az egészséges bőrhöz képest.

7.2 A hidrogél nanokompozitok gyakorlati hasznosítása

Összevetve az általam szintetizált polimer és kompozit gélek duzzadását, más -kereskedelmi forgalomban kapható- bőr- expanderek duzzadásával megállapítható, hogy az egyes minták térfogat- növekedése a szakirodalomban ismert hasonló anyagoknál lényegesen nagyobb, azaz fiziológiás körülmények között elérte az eredeti térfogat 35-40-szeresét. Ennek oka a delaminált, változtatható felületi energiájú töltőanyagok behelyezése a gélekbe, melyeknek köszönhetően kétszer akkora duzzadást, ill. nagyobb rugalmasságot értünk el, mint más bőr-expanderek. Így a minták szintézisére, ill. azok felhasználására bőr- expanderként magyar, ill. nemzetközi szabadalmi bejelentést nyújtottunk be.

Tudományos közlemények

Az értekezés témájában megjelent tudományos dolgozatok

1. L. Janovák, J. Varga, L. Kemény, I. Dékány

Swelling properties of copolymer hydrogels in the presence of montmorillonite and alkylammonium montmorillonite

Applied Clay Science 43 (2009) 260–270

IF₂₀₀₇: 1,861

2. L. Janovák, J. Varga, L. Kemény, I. Dékány

Investigation of the structure and swelling of poly(N-isopropyl-acrylamide-acrylamide) and poly(N-isopropyl-acrylamide-acrylic acid) based copolymer and composite hydrogels

Colloid and Polymer Science 286 (2008)1575–1585

IF₂₀₀₇: 1,62

- 3. L. Janovák, J. Varga, L. Kemény, I. Dékány**
The effect of surface modification of layer silicates on the thermoanalytical properties of poly(NIPAAm-co-AAm) based composite hydrogels
 Journal of Thermal Analysis and Calorimetry, közlésre elfogadva **IF₂₀₀₇: 1,483**
- 4. Janovák L, Király Z, Dékány I**
Duzzadó hidrogél kopolimerek és kompozitok előállítása
 Műanyag és gumi 44 (2007) 94-97 **IF₂₀₀₇: -**
- 5. L. Janovák, J. Varga, L. Kemény, I. Dékány**
Composition dependent changes in the swelling and mechanical properties of nanocomposite hydrogels
 Nanopage, DOI: 10.1556/Nano.2008.00002, közlésre elfogadva **IF₂₀₀₇: -**
- 6. J. Varga, L. Janovák, E. Varga, G. Erős, I. Dékány, L. Kemény,**
Application of acrylamide, acrylic acid and N-isopropyl acrylamide hydrogels as osmotically active tissue expanders
 Skin Pharmacology and Physiology, közlésre benyújtva **IF₂₀₀₇: 1,76**
- 7. László Janovák, Imre Dékány**
Optical properties and electric conductivity of gold nanoparticle-containing, hydrogel-based thin layer composite films obtained by photopolymerization
 Applied Surface Science, közlésre benyújtva **IF₂₀₀₇: 1,406**

ΣIF: 4,964

Szabadalmi bejelentés

- 1. Kemény Lajos, Dékány Imre, Varga János, Janovák László**
N-izopropil-akrilamid, akrilamid és akrilsav polimerizációjával szintetizált hidrogélek rétegszilikátokkal készült nanokompozitjai, eljárás ezek előállítására és alkalmazásuk ozmotikusan aktív hidrogél szövettágító expanderekben bőr nyérésére
 Magyar Szabadalom, bejelentés ideje: 2007. május, Ügyiratszám: P0700384

- 2. L. Kemény, I. Dékány, J. Varga, L. Janovák**
Layer silicate nanocomposites of polymer hydrogels and their use in tissue expanders
 International Publication Number: WO 2008/146065 A1

Konferenciaszereplések (előadások, poszterek)

- 1. L. Janovák, J. Varga, L. Kemény, I. Dékány**
Dermatological application of thermo- and pH-sensitive hydrogels
 20th Conference of the European Colloid and Interface Society and 18th European Chemistry at Interfaces Conference, Budapest, 2006. szeptember 17-22., p. 300 (poszter)

- 2. Janovák László**, Varga János, Dékány Imre, Kemény Lajos
Hő- és pH érzékeny hidrogélek alkalmazása szövettágításra
Szeged, Ipari Kapcsolatok Napja, 2007. november 23. (poszter)
- 3. Varga J., Erős G., Varga E., Janovák L., Dékány I., Kemény L.**
Új típusú expander kifejlesztése
Magyar Dermatológiai Kongresszus, Debreceni Bőrgyógyász Továbbképző Napok,
Debrecen, 2007. június 28-30 (előadás)
- 4. Janovák László**, Varga János, Dékány Imre, Kemény Lajos
Változó hidrofilitású hidrogél polimer- nanokompozitok szintézise és tulajdonságaik
VIII. Téli Iskola, Balatonfüred, 2008. február 7. (előadás)
- 5. D. Sebők, L. Janovák, E. Pál, I. Dékány**
Adsorption and reflection properties of functional hybrid nanofilms
22nd Conference of the European Colloid and Interface Society, Cracow, Poland, 2008
August 31-September 5., p. 606 (poszter)
- 6. Varga J., Erős G., Varga E., Janovák L., Dékány I., Kemény L.**
New possibilities of skin expansion
Német-Magyar Bőrgyógyász Kozmetológiai Kongresszus, Budapest, 2008. június 19-21., p.6
(előadás)
- 7. Janovák László**
Intelligens hidrogél/ rétegszilikát és hidrogél/ arany nanohibrid rendszerek szintézise és tulajdonságai
MTA- SZAB Anyagtudományi Munkabizottsági előadás, Szeged 2009. február 20. (előadás)